

zou worden bemoeilijkt doordat, gelijk reeds vermeld, op een rif dat in de toegang tot het Westervaarwater lag, een grote kustbatterij zou worden geplaatst – de fundamenten voor die batterij kwamen op tijd klaar maar het geschut kon niet meer geïnstalleerd worden.

Tenslotte vermelden wij dat van mei '40 af geheel nieuwe mijnevelden werden gelegd – de gegevens over die velden waren namelijk steeds naar Nederland gezonden en men zag het als mogelijk dat de ligging van de vóór mei '40 gelegde velden via de Duitsers aan de Japanners bekend was geworden.

★

Al vóór het uitbreken van de oorlog in de *Pacific* werd van de marine veel gevergd, zulks in het kader van de oorlogvoering tegen Duitsland en Italië. Tussen mei '40 en december '41 zond de *Kriegsmarine* in totaal acht oorlogsschepen, *raiders*, naar de *Pacific* en de Indische Oceaan, waar zich soms twee, een enkele keer zelfs drie van die voor de koopvaardij levensgevaarlijke schepen tegelijk bevonden. Zodra zij waren gesignaleerd, moesten de koopvaarders, geïnstrueerd door de Afdeling Handelsbescherming van het departement van marine, grote omwegen maken en werd door oorlogsschepen en vliegtuigen jacht gemaakt op de *raiders*. Er werd door Helfrich dan ook wel gebruik gemaakt van z.g. lokschepen: Nederlandse koopvaarders die naar het gebied gezonden werden waar een *raider* werd vermoed en die dan steeds een Nederlandse onderzeeboot in de nabijheid hadden.¹ Het kwam nimmer tot een ontmoeting

¹ In zijn 'De lotgevallen van onze koopvaardij in Nederlands-Indische wateren' (een hoofdstuk van zijn breed opgezette, nog niet in druk verschenen geschiedenis van de Nederlandse koopvaardij in de Tweede Wereldoorlog) schrijft K. W. L. Bezemer: 'Het is zeer de vraag of de onderzeeboot wel met succes had kunnen aanvallen, daar de aanhoudingen' (door de *raiders*) 'meestal overdag plaatsvonden, zodat men onder water, op vrij grote afstand, had moeten lanceren' (daar stond tegenover dat de aanhoudende *raider* stil zou liggen) – Bezemer meent voorts dat de gevechtswaarde van de *raiders* door Helfrich 'kennelijk sterk werd onderschat' en wijst er op 'dat de Engelsen de 'lokaasmethode' van Helfrich nooit hebben toegepast.' (K. W. L. Bezemer: a.v., p. 18–19).

Helfrich legde eenzelfde strijdvaardigheid aan de dag toen hij in februari '41 de Nederlandse kruisers en torpedobootjagers opdracht gaf, het veel zwaardere en beter bewapende Duitse pantserschip *Admiral Scheer* op te vangen en er de strijd mee aan te binden. Het pantserschip had een koopvaarder van de KPM bij Mauritius tot zinken